

crkva u svijetu

OSVRTI I PRIKAZI

PAVLOVA SURADNJA S LAICIMA*

Mato Zovkić

Egzegete su do sada posvećivali previše pažnje Pavlovim protivnicima, na koje se tuži ili obara u svojim poslanicama, a nisu dovoljno vrednovali njegove suradnike. W. H. Ollrog otkrio je da sedam sigurno Pavlovih poslanica navode oko 40 Apostolovih suradnika, zatim Djela apostolska donose 8 novih imena i pastoralne poslanice još deset. Zato novija egzegeza poklanja veću pažnju Pavlovoj teologiji suradnje i njegovu načinu surađivanja.

Egzegete koji se bave ovim pitanjem ne običavaju dijeliti Pavlove suradnike na laike i prezbitere. Razumljivo, jer u ono doba nije bilo klera u današnjem smislu riječi a starješine koji su bili postavljeni ili potvrđivani nisu prolazili nikakvu teološku školu, preko tjedna su radili svoj redoviti profani posao i u nošnji se nisu ni kod liturgije razlikovali od ostalih pripadnika mjesne zajednice vjernika. Bila je to Crkva u nastajanju koja još nije razvila svoje institucije što ih danas ima. Ipak, među Pavlovim suradnicima jedni su bili stalni pratioci, kao: Timotej, Silvan, Sosten, Tit, Apolon i Barnaba. Drugi su ostajali u mjesnim zajednicama i pomagali da Pavlovo djelo evangelizacije pusti dubok i trajan korijen u njihovu gradu. Kad govorimo o Pavlovoj

*UPOTREBLJENA LITERATURA

- G. BARBAGLIO—R. FABRIS: *Le lettere di Paolo I—III*, Roma, Borla 1980.
J. COLLANGE: *L'Épître de S. Paul aux Philippiens*, Neuchâtel, Editions Delachaux & Niestlé 1973.
F. X. MALINOWSKI: »The Brave Women of Philippi«, *Biblical Theology Bulletin* 15 /1985/, 60—64.
W. A. MEEKS: *The First Urban Christianity. The Social World of the Apostle Paul*, New Haven, Yale University Press 1983.
G. T. MONTAGUE: *The Living Thought of St. Paul. An Introduction to Pauline Theology through Intensive Study of Key Texts*, Milwaukee, The Bruce Publishing Company 1966.
W. H. OLLROG: *Pauls und seine Mitarbeiter. Untersuchung zu Theorie und Praxis der paulinischen Mission*, Neukirchener Verlag 1979.

suradnji s laicima mislimo na njegovu pastirsku razboritost i taktičnost u postupcima prema ovim pripadnicima mjesnih zajednica. Prema njima se tako vladao da su svoje sposobnosti i materijalna sredstva trošili na dobro Crkve. Zašto je on to činio? Što iz toga slijedi za današnju Crkvu?

1. Pavao je učio surađivati

Prema autobiografskim podacima iz Gal, Fil i 2 Kor, Pavao je nakon doživljaja pred Damaskom neko vrijeme proboravio u Arabiji, zatim je u Damasku počeo svoj evangelizatorski rad. Tri godine nakon obraćenja — koje se moralo dogoditi ubrzo nakon Stjepanova mučeništva god. 36. — »uzašao« je u Jeruzalem »potražiti Kefu«, kako sam kaže. Za iskaz »potražiti« stoji grčki infinitiv aorista aktivnog od glagola *historeō* koji znači »ispitivati, upoznavati, istražiti; o istraženom izvijestiti, pripovijedati« (Gorski-Majnaric) »pohoditi radi upoznavanja i istraživanja (W. Bauer). Čini se da je tom zgodom Pavao od Petra naučio bitne točke misionarskog nastupanja i događaja o Isusu. Također se čini da se nije osjećao prihvaćenim u jeruzalemskoj zajednici pa je već nakon 14 dana otišao »u krajeve sirijske i cilicijske«. Nekoliko godina morao je djelovati u Antiohiji, prvoj mjesnoj zajednici izvan Palestine koja se sastojala od većine obraćenih pogana. Morao se privremeno povući u svoj rodni grad Tarz cilicijski (usp. Dj. 9, 30).

Četrnaest godina nakon obraćenja, što bi bilo u vrijeme apostolskog sabora oko god. 49, Pavao je ponovno »uzašao« u Jeruzalem i poveo Tita kao živ dokaz da pagani mogu prihvatiti i živjeti kršćanstvo bez obrezanja i drugih obaveza Zakona. Cilj pohoda prema Pavlovu izvještaju jest: »Izložih im — napose uglednijima — Evanđelje koje propovijedam među poganima, da ne bih možda, ili da nisam, trčao uzalud.« Prema Lukinu izvještaju cilj je pohoda dvostruk: odnijeti pomoć antiohijskih vjernika jeruzalemskim u toku gladi i riješiti s Apostolima pitanje obrezanja za krštenike iz poganstva (usp. Dj 11, 27—30; 15, 1—4). Pavao kaže da su stupovi Crkve Kefa, Ivan i Jakov pružili njemu i suradnicima desnice zajedništva u znak da odobravaju njihov rad među poganima, ali su tražili da i unaprijed skupljaju materijalnu pomoć kršćana poganskog porijekla za vjernike matične zajednice u Jeruzalemu (usp. Gal 2, 6—10).

Pri kraju Rim Pavao traži od svojih povijesnih naslovnika da mole za uspjeh njegova pohoda u Jeruzalem, nakon kojega kani preko Rima otvoriti drugo razdoblje svoga evangeliziranja, u Španjolskoj i na zapadu Rimskog carstva (usp. Rim 15, 25—30). Daljnji razvoj događaja pokazuje da je stigao u Rim, ali kao zatvorenik, proboravivši prije toga vrijeme od 58. do 60. godine u istražnom zatvoru u Cezareji i još nove dvije godine u Rimu. Prema tradiciji bio je pušten na slobodu, još jednom je putovao na Istok te nastavio kroz nekoliko godina djelovati na Zapadu i oko 67. godine, pod kraj Neronova vladanja podnio mučeničku smrt u Rimu.

Ovi podaci pokazuju da je u toku svoga ministertva održao zajedništvo s matičnom zajednicom u Jeruzalemu, sa zajednicama koje je on osnovao i s rimskom mjesnom Crkvom koja će nakon propasti Jeruzalema god. 70. preuzeti ulogu matične zajednice. Da bi to zajedništvo sačuvao i produbljavao, Pavao je prvih desetak godina svoga kršćanskog života učio surađivati. Damask, Jeruzalem i Antiohija bile su tri postaje njegova učenja. Dokaz da je dobro naučio surađivati jest 1 Kor 16, 12: »A glede brata Apolona: mnogo sam ga nagovarao da ode k vama s braćom. I nikako mu ne bijaše s voljom da sada dođe, no doći će kad mu bude zgodno.« Apolon je došao u Korint prvi put nakon Pavla, jer Pavao kaže da je on zasadio sjeme riječi Božje, Apolon zalio a Bog dao da raste. Ipak su se korintski kršćani podijelili na Pavlovu i Apolonovu partiju, očito pod utjecajem grčkog poimanja dobrog govornika, jer je Pavao u Korintu smatran kao propovjednik »bezvrijedne riječi« i »nevješta govora« (2 Kor 10, 10; 11, 6), a Apolon kao »čovjek rječit i upućen u Pisma« (Dj 18, 24). Pavao nije bio ljubomoran na Apolonov uspjeh. Nije ga izbacio iz tima svojih suradnika niti mu arogantno naredivao

da odmah krene u Korint i smiri pobunjenu zajednicu. Iz formulacije: »A glede brata Apolona...« naslućujemo da su Korinćani molili Apostola neka im pošalje svoga sposobnog i šarmantnog suradnika. Čini se također da je glavni razlog Apolonova odbijanja da pođe *sada* upravo želja da iskopni podjela na njegovu i Pavlovu partiju u Korintu. Samo zato što je naučio surađivati, Pavao je mogao voditi računa i o željama Korićana i o raspoloženju Apolona a da nikoga ne ogorči i ne zatvori šanse za daljnju suradnju.

2. Pavlova suradnja s pojedincima i grupama u mjesnim Crkvama

Odabiremo glavne Pavlove suradnike koji mu nisu bili stalni pratioci u djelu evangelizacije niti predstojnici mjesnih zajednica.

a. *Akvila i Priscila* — Prema Dj 18, 1—3 Pavao je došao u Korint oko god. 50. te ostao 18. mjeseci. Židovi su ga pokušali izvesti na sud novom prokonzulu Galionu, ali je ovaj odbio da presuđuje u strogo vjerskim sporovima. Pavao je stanovao kod Akvile i Priscile te radio s njima, jer su bili istog zanata kao i on; šatorari. Luka ovdje bilježi da su ovi kršteni Židovi upravo doselili iz Rima, jer je Klaudije bio naredio izgon uglednijih Židova iz glavnog grada države. Svetonije u svom djelu *Vita Claudii* svjedoči da je glavni razlog izгона bila javna svađa radi Krista. Kršćanski pisac Orosius oko god. 400. svjedoči da je to bilo u Klaudijevoj devetoj godini, što bi bilo god 49. Pavao se u svojim poslanicama češće poziva na razlog uzdržavanja sebe i suradnika vlastitim radom u toku prvog misionarskog nastupa u pojedinim gradovima; nije želio tražiti uzdržavanje i tako otežavati evangelizaciju. Providnosnim se pokazalo što je Pavao uz rabinsku teološku školu morao prema ondašnjim shvaćanjima Židova izučiti i zanat, jer je prilikom dolaska u novi grad svoga evangelizatorskog djelovanja mogao odmah potražiti ljude svoga zanata koji su u ono doba živjeli u određenoj gradskoj četvrti: »Kada je stranac dolazio u neki grad, trebao je unaprijed znati ili je mogao lagano doznati gdje može naći imigrante ili doseljenike iz svoje zemlje, naroda ili zanata. To je bilo sasvim prirodno, jer su to bila dva najvažnija faktora u nastajanju i identifikiranju gradskih četvrti... Iz Pavlova inzistiranja na vlastitom radu, a uspomena na to bila je još živa u vrijeme pisanja Djela, možemo s pravom pretpostaviti da je njegov dodir s ljudima svoga zanata i njihovim mušterijama omogućavao prve dodire u dotičnom gradu uopće. S pravom se smatra da je sama radionica mogla biti mjesto velikog dijela Pavlova misionarskog propovijedanja i pučavanja« (W. E. MEEKS: op. cit. 29).

Pod kraj Pavlova djelovanja u Korintu Akvila i Priscila pošli su zajedno s njime do Efeza. Oni su tamo ostali, a on je produžio u Palestinu (Dj 18, 18—22). Između Pavlova drugog i trećeg putovanja u Efezu su novodoseljenog Aleksandrija Apolona pobliže uputili u Put Gospodnji, nakon čega je on mogao poći na misijski rad u Grčku. Pavao je za vrijeme trećeg misijskog putovanja boravio u Efezu tri godine te odatle slao svoje izaslanike i pisma zajednicama koje je osnovao. U 1 Kor 16, 19 — koju je pisao iz Efeza oko god. 57. — kaže: »Pozdravljaju vas Akvila i Priscila zajedno s Crkvom u njihovu domu.« To znači da su poslovni kršćanski par Akvila i Priscila u novom mjestu boravka svoj dom stavili zajednici u Efezu na raspolaganje za liturgijske sastanke te da su bili od velike koristi i samom Pavlu. Najljepši kompliment izrekao im je Pavao na početku Rim 16, poglavlja u kojemu pozdravlja 25 osoba u rimskoj zajednici: »Pozdravite Prisku i Akvilu, suradnike moje u Kristu Isusu. Oni su za moj život podmjestili svoj vrat, zahvaljujem im ne samo ja nego i sve Crkve pogana. Pozdravite i Crkvu u njihovoj kući« (Rim 16, 3—4). U ovom kratkom tekstu uočavamo najprije da ovog puta žena stoji na prvom mjestu. To znači da je nakon njihova povratka u središte vlastite zanatske radnje u Rimu Priska nadmašila muža u služenju svetima. Pavao je morao dobivati vijesti o njima preko trgovačkih i vojničkih putnika, makar pošta nije postojala kao javna ustanova. Naziva ih suradnicima, *synergoi* u Kristu Isusu. Tim izrazom zove sebe i sve misionare u 1 Kor 3, 9 te u 2 Kor 1, 24 kaže da su on i misionari suradnici milosti u prilog vjernicima. Iako nisu putovali s njima u smislu stalnog propovijedanja,

Pavao njihove zasluge za evangelizaciju nazivom *synergos* izjednačuje sa zaslugama misionara. Također iz njihova preselenja u Efez pa zatim u Rim naslućujemo da su mogli seliti upravo radi Pavla: da mu svojim radom i poznavanjima omogućuju plodno djelovanje u vrijeme trogodišnje misije u Efezu te u vrijeme planiranog preselenja na Zapad preko Rima. Da Pavao nije prema njima postupao s poštovanjem, ne bi ih nikakvim prijetnjama mogao prisiliti na uslužnost.

b. *Korinćani* — Prema Dj 18 Pavao je dobio zabranu nastupanja u korintskoj sinagogi pa je pošao u susjednu kuću bogobojažnog poganina Ticija Justa. Ipak je nadstojnik sinagoge Krisp prihvatio kršćanstvo i zato izgubio dotadašnju službu. Nadstojnik Sosten tokom vremena se također opredijelio za vjeru koju je propovijedao Taržanin Pavao. Nakon neuspjela pokušaja suđenja pred Galionom Židovi Korinta izmlatili su Sostena a da Galion nije intervenirao. Kad je u 1 Kor želio ispraviti neke zloporabe, Pavao kaže da su mu Klojini ukućani javili kako u korintskoj zajednici ima nereda: podijeljenost na stranke, parničenje, slučaj rodooskrvrnuća. Kloja je morala biti neka istaknuta kršćanka u Korintu, a njezini ukućani mogli su biti kršteni robovi koji su lađom došli u Efez te dok su čekali utovar nove robe pohodili Pavla i izvijestili ga o stanju u zajednici. Kako se poslanica trebala čitati na liturgiji, izvještaj je morao biti vjerodostojan, jer Pavao nije smio reagirati na tračeve. U 1 Kor Pavao među pošiljaocima poslanice spominje i »brata Sostena«. To je bivši predstojnik korintске sinagoge koji se ne samo obratio nego i postao Pavlov stalni suradnik, a Korinćani ga poznavali i poštivali. U pobijanju podjela na partije Pavao se odriče svoje grupe i kaže da nitko nije na njegovo ime kršten niti je on za njih razapet. U tom kontekstu spominje da je krstio Krispa, Gaja i Stefanin dom. Na kraju ove poslanice kaže da su mu Stefanas, Fortunat i Ahajik donijeli pismo s njihovim pitanjima te umirili duh njegov i korintskih vjernika. Za Stefanin dom kaže da su »prvina Ahaje«, što znači među prvim obraćenicima u Korintu, te »da se posvetiše posluživanju svetih.« Apostol traži da vjernici takve cijene te da se pokoravaju takvima i »svakomu tko surađuje i trudi se« (1 Kor 16, 15—18). Nismo sigurni da li je Stefanas spadao u starješine koji su zbornu vodili korintsku zajednicu nakon Pavlova odlaska, ali je sigurno da njegovi ukućani nisu spadali među starješine zajednice. Pavao ipak traži da ih vjernici cijene i da im se pokoravaju zato što surađuju i trude se. Ovdje su upotrebljeni glagoli *synergeō* i *kopiāō* koje inače Pavao upotrebljava za svoj evangelizatorski rad. Stefanini ukućani posvetili su se posluživanju svetih pa Apostol svejedno njihov rad naziva istim izrazom kojim označuje svoj rad oko izravnog proklamiranja spasenja u Kristu. Njihovo služenje je karitativna briga za vjernike u Korintu i prikupljanje priloga za svete u Jeruzalemu. Oni su zajedno s Titom, kojega je Pavao poslao u Macedoniju i Ahaju da organizira kolektu za jeruzalemske kršćane, postali promotori karitativne brige za članove kršćanske zajednice.

Korint je bio grad na tri kilometra širokoj prevlaci Peloponeskog poluotoka. Roba je dolazila iz Italije u zapadnu luku Lehaj, zatim se prenosila kopnom u istočnu luku Kenhreju i odatle dalje razvozila po Maloj Aziji. Imamo podatak da je u Kenhreji također postojala u Pavlovo doba organizirana kršćanska zajednica. U Rim 16, 1—2 stoji: »Preporučujem vam Febu, sestru našu, poslužiteljicu Crkve u Kenhreji: primite je u Gospodinu kako dolikuje svetima i priskočite joj u pomoć u svemu što od vas ustreba, jer je i ona bila zaštitnicom mnogima i meni samomu.« Feba je nosila Pavlovu poslanicu Rimljanima, iz čega vidimo da je ova poslanica pisana iz Korinta g. 58. u zimu ili rano proljeće. Febu Pavao zove poslužiteljicom, zapravo đakonom Crkve u Kenhreji. Upotrebljava grčki izraz *diakonos*, a to je u pastoralnim poslanicama službeni naziv za jednu od triju grupa starješina u prvoj Crkvi (episkopi, prezbiteri, đakoni). Vjerojatno u Korintu god. 58. još nije postojala đakonska služba u smislu pastoralnih poslanica, ali je oznakom *diakonos* za Febu Pavao svakako htio reći da ona obavlja ustaljenu i priznatu funkciju u zajednici, koja se po svojoj prilici sastojala od dvorenja bolesnih te zbrinjavanja siromašnih. Uz Stefanine ukućane ona je morala pripadati stalnom timu mjesnih vjernika koji su znali da Crkva potpuno živi svoju vjeru tek onda ako u njoj postoji aktivna ljubav prema bližnjemu. Pavao zove Febu »sestrom našom«, to znači sestrom

u vjeri i služanju, potpunom kršćankom. On moli da Rimljani prime Febu u Gospodinu, kako dolikuje svetima. To je njegova preporuka i svojedočanstvo za nju koja u tuđem gradu treba gostoprinstvo dobrih ljudi. Zasluži pomoć zato što je bila »zaštitnica mnogih« i samog Pavla. Ovo pretpostavlja da je bila imućna i ugledna građanka koja je svojim imanjem i intervencijama štittila kršćane svoga grada i misionare u provinciji Ahaji. Bez njezine suradnje misijsko bi djelovanje bilo još teže. Čudno je što bibličari i površni čitaoci Pavlovih poslanica, koji Apostola na brzinu proglašavaju ženomrscem, ovo previdaju.

c) *Filipijanke* — U Dj 16 Luka je zabilježio da je prva Pavlova misijska postaja u Evropi bila u Filipima, gradu isluženih rimskih veterana koji su svome gradu davali strogu upravu. Kako je kolonija Židova u njemu bila malena, nisu imali sinagoge. Prva subote Pavao je izašao na rijeku gdje su se Židovi sabirali na molitvu i propovijedao da je Isus Krist i Gospodin. Među slušateljima je bila i Lidija, trgovkinja iz Tijatire, koja je bila Crkinja ali je pristupila grupi *theofoboumenoi* — tj. bogobojaznih pogana koji su simpatizirali židovsku monoteističku religiju i visok moral. Ona je povjerovala, krstila se i misionarima dala na raspolaganje svoju kuću u toku njihova boravka u Filipima. Čini se da su među prvim kršćenicima u Filipima bile još neke utjecajne žene.

Poslije, kad je Pavao pošao u Solun i Korint, Filipijanci su mu slali pomoć i on ju je primao znajući da je njihova nakana čista i da evangelizacija od toga neće trpjeti (usp. Fil 4, 16). Dok je bio u zatvoru u Efezu, poslali su mu po Epafroditu pomoć i on im u Fil zahvaljuje što na njega misle, iako zna oskudijevati i obilovati. On ih opominje »Stoga, braćo moja, ljubljena i željkovana, radosti moja i vijenče moj, tako — čvrsto stojte u Gospodinu. Evodiju zaklinjem i Sintihu zaklinjem da budu složne u Gospodinu. Da, molim i tebe čestiti družo, pomaži im, jer su se u Evandelju borile sa mnom, zajedno s Klementom i ostalim mojim suradnicima, kojih su imena u knjizi Života« (4, 1—4). Evodija i Sintiha bile su istaknute pripadnice prve generacije obraćenih. Pavao im odaje priznanje da su se zajedno s njime borile u Evandelju. Upotrebljava aorist glagola *synathleō* koji označuje atletske napore, borbu poduzetu za postizanje cilja. U Fil 1, 27 zove Apostol ovim istim glagolom sve vjernike u Filipima da se jednodušno bore za evandeosku vjeru. Ove dvije žene Pavao izravnavsa s ostalim svojim suradnicima kojih su imena u knjizi Života. Aorist *synēthlēsān* označava prošlu događenu radnju i zasluge koje ostaju, unatoč činjenici da su Evodija i Sintiha u trenutku kad Pavao piše Fil posvađene i njihova posvađenost škodi cijeloj mjesnoj Crkvi. Svoga suradnika kojega zove vjernim drugom (a to bi moglo biti i osobno ime Szig, jer syzigos znači prvenstveno »suujarmljenik«, pa odatle braćni drug, suradnik, ali i vlastito ime) moli da im *pomaže*. Imperativ prezenta u grčkom naređuje nastavak radnje. Prema tome, Szig se već angažirao i Apostol traži neka nastavi predviđajući da do pomirenja neće doći preko noći. Ovdje vidimo kako Apostol ne opisuje zasluge ovih suradnica, makar imaju mana. Iz toga zaključujemo da je znao surađivati s ljudima kakvi jesu, ne čekajući da se prije promijene i poprave. Znao je u njima dobre kvalitete primijetiti i razvijati s nadom da će mane polako odumirati.

d) *Istaknuti vjernici u rimskoj Crkvi* — Već smo spominjali da u Rim 16 Pavao podzdravlja, o sim već poznatih Priscile i Akvile, još 24 osobe kao istaknute i aktivne pripadnike te mjesne Crkve. Među egzegetama se živo raspravlja, da li je izvorno ovo poglavlje spadalo u Rim, jer Pavao nije osnovao rimsku zajednicu pa prema tome ne bi poznavao osobno njezine članove. Zato neki iznose hipotezu da je ovo poglavlje bilo prilijepljeno uz kopiju Rim poslanu Efežanima. Međutim, svi sačuvani rukopisi imaju ga ovdje. Smatram da je upravo suradnjom s Akvilom i Priscilom u Korintu i Efezu Pavao doznao za imena aktivnih vjernika u Rimu, a također i iz drugih izvještaja, jer je trgovački saobraćaj s Rimom bio čest iz svih većih gradova rimskog carstva. Upravo zato što se spremao da preko Rima pređe na evangelizaciju Zapada, Pavao se morao zanimati za pojedince u rimskoj zajednici, kako bi se mogao na njih oslanjati u svom budućem radu.

Iz ovih »litanija pozdrava« upozoravam na neke odlike pozdravljenih. U r. 6 pozdravlja Mariju koja se mnogo trudila za Rimljane. Glagol je opet *kopiaō* koji Pavao u 1 Kor 15, 10 upotrebljava da pokaže kako se trudio u evangelizaciji više od drugih propovjednika. U r. 9 pozdravlja Urbana kao svoga suradnika u Kristu. Apela naziva »prokušanim u Kristu« (r. 10). Pridjev *dokimos*, koji je ovdje upotrebljen, označuje osobu koja je provjerena i nađena dostojnom povjerenja, pouzdana, čestita, ugledna. Očito se radi o dugim godinama ustrajnog kršćanskog svjedočenja u zajednici. U r. 12 pozdravlja Trifenu i Trifozu kao kršćanke »koje se trude u Gospodinu« te Persidu »koja se mnogo trudila u Gospodinu«. Prve dvije su otpočele službu zalaganja za braću i sestre (particip aorista ingresivnog), posljednja je na kraju svoga služanja, vjerojatno nemoćna starica.

U ovim pozdravima očituje se Pavlova odlika da uoči ljude sposobne za služenje zajedničkom dobru, da im dadne podršku u njihovu zalaganju i priznaje njihove trajne zasluge.

3. Suradnja u djelu evangelizacije

Iz česte upotrebe glagola »suradivati« te imenice »suradnik«, zatim »truditi se, skupa se boriti« vidimo da je Pavao suradnik bio i suradnike prihvaćao u djelu evangelizacije.

U 1 Kor 3, 5—15, on je ponosan što je prvi zasadio evanđelje u Korintu te Apolon kasnije zalio. Ali nije važan onaj koji sadi ni onaj koji zalijeva nego Bog koji daje rasti! »Jer Božji smo suradnici: Božja ste njiva, Božja građevina« (1 Kor 3, 9). On se osjećao pozvanim i poslanim na misionarsko djelovanje među poganima. U odazivu Grka na vjeru vidio je autentičnost svoga zvanja, ali je ostao skroman te u isto vrijeme ponosan što smije biti Božji suradnik. Ovo Pavao ističe u kontekstu odbacivanja kulta ličnosti prema misionarima, jer bez Božjeg blagoslova rad bi misionara bio bezuspješan. Oni su samo Božji suradnici! Međutim, kad na rang suradnika diže i one koji nisu putujući propovjednici, čak krhke i nepriznate ženske osobe, onda hoće reći da evangelizacija rađa kršćanske zajednice koje ne mogu živjeti punim vjerničkim životom bez zalaganja svih svojih pripadnika. Zato je suradnja granica i vrhunski domet vjerničkog djelovanja. U Drugoj Korinćanima Pavao na početku iznosi kako su njega i suradnike u Efezu snašle nepredvidive nevolje tako da su očajavali za život (1, 8). Zahvaljuje Bogu koji jedini tješi trajno i kvalitetno te objašnjava da je razlog zašto nije došao, a obećao to što se ne osjeća gospodarom njihove vjere: »Nismo gospodari vaše vjere, nego suradnici vaše radosti« (2 Kor 1, 24). Oni koji ga optužuju za nedosljednost u izvršavanju najavljenog pohoda nemaju pravo, jer ih je htio poštedjeti od ukora i čekati prikladniji trenutak. Kad kaže da nije gospodar njihove vjere, želi ih pozvati na vjerničku odraslost i zdravu samostalnost. On ne želi biti tiranin u zajednici nego duhovni otac i koordinator zajedničkih pothvata. Zajedno s ostalim misionarima on se osjeća suradnikom vjerničke radosti. S njima dijeli životnu radost radi uključenosti u spasenje dostupno po Kristu te zove vjernike da budu radosni, unatoč tjeskobama života.

U ovom kontekstu značajan je odlomak Fil 1, 12—26. Neki vjernici mjesta gdje Pavao u zatvoru čeka neizvjesni ishod parnice ne odobravaju Pavlov način držanja u zatvoru i evangeliziranje. Oni marljivo dalje evangeliziraju da pokažu Pavlu kako i bez njega Božja stvar može ići dalje: »Oni ipak Krista navješćuju iz suparništva, zakulisno — misleći da će tako otežati nevolju mojih okova. Pa šta onda? Samo se na svaki način, bilo himbeno bilo istinito, Krist navješćuje. I tome se radujem i radovat ću se« (Fil 1, 17—18). Pavao nije trpio od toga da mu se svi moraju diviti i odobravati svaki njegov potez. Nije izgonio iz tima najužih suradnika niti iz mjesnih Crkava one koji su mu išli na živce.

Zaključak

Iz Pavlove suradnje s laicima otkrivamo najprije da je Crkva zajednica vjernika koji prihvaćaju darovano opravdanje u Kristu, krsnom vjerom povezuju se s Kristom ali i jedni s drugima. Pavao se nije ponašao kao da je on jedini mjesna ili opća Crkva. Znao je zato suradnik biti i suradnike prikupljati, oduševljivati ih i podržavati u služanju evangelizaciji i već okupljenoj zajednici vjernika.

Pavao je surađivao *radi evangelizacije*. Nije se zaustavio na već osnovanim Crkvama nego je nastavljao misijski djelovati i tražio da zajednice uz intenzivan vjerski život u svom mjestu pridonose djelu evangelizacije. Ovu dimenziju mjesne Crkve trebali bi i mi stalno imati na umu. Crkva može pravo hraniti svoje pripadnike riječju Božjom i sakramentima, ako misli na one koji još nisu za stolom Gospodnjim.

Pristajući na suradnju i prihvaćajući suradnike Pavao je pokazao da mjesna zajednica živi punim životom, ako se svi zalažu za djelo spasenja. On je to činio i drugima omogućavao. Na to zove i nas.

UMJETNIKU I ZNANSTVENIKU LADISLAVU ŠABANU IN MEMORIAM

(Lepoglava, 1918. — Zagreb, 1985.)

Petar Zdravko Blajić

Zaista, sve se je tako brzo odvilo. Ni dva mjeseca nisu prošla otkad je uočena i identificirana podmukla i opasna bolest. Sve je već bilo kasno. Svoju situaciju prihvatio je ljudski realno i kršćanski smireno.

Ime profesora Ladislava Šabana ostat će zapisano s više naslova velikim slovima u povijesti hrvatske glazbe i kulture uopće. Svome profesoru glasovira na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u čijoj je klasi diplomirao 1941, odužit će se općim priznanjima odlična pijaniste i glazbenog pedagoga i studijom *Velikom učitelju i umjetniku Svetislavu Stančiću in memoriam*. Na glazbenom usavršavanju boravio je u Wiesbadenu u vrijeme opće gužve u Njemačkoj i čitavoj Europi.

Kao što je on bio ponos svoga profesora tako su i njegov ponos bili njegovi učenici iz Srednje škole Muzičke akademije, na kojoj je predavao glasovir od 1941. do 1950, i Akademije na kojoj je djelovao od 1950. do 1978. — do umirovljenja, i opet kao profesor glasovira. Spomenimo samo neka imena iz naše pijanističke reproduktive, od kojih su neki postigli i međunarodnu reputaciju, koji se ponose svojim profesorom u čijoj su klasi diplomirali: Ksenija Kos, Bianca Bidalia, Ranka Kragić-Cuzzi, Emin Armano i drugi.

U vrijeme dok je bio srednjoškolski profesor nastupao je solistički kao pijanist koncertant, a prešavši 1950. na Konzervatorij posve se posvećuje pedagoškom radu. Iz te duge pedagoške prakse rodila se, među ostalim, *Klavirska škola* koju je sastavio sa svojim prijateljem, vrlo zaslužnim i neumornim kulturnim djelatnikom, časnim starinom Rudolfom Matzom. Doživjela je ta škola u dvadesetak godina devet izdanja; vjerujem da se i po svijetu malo koji udžbenik može time podičiti. Njegove obradbe glasovirskih skladbi E. Griega,